

Posudek na diplomovou práci Bc. Venduly Gotvaldové „Diferenciace plodnosti: města a jejich zázemí“

Předkládaná diplomová práce se skládá ze 105 tiskových stran a 35 stran příloh. Patří tedy k pracem obsáhlejší. Autorka se tématu věnovala z větší šířky, což je u práce, která je na pomezí demografie a geografie určitě potřebné. Práce je rozdělena do 6 kapitol: 1. Úvod, 2. *Teorie a determinanty plodnosti*, 3. *Vývoj plodnosti po druhé světové válce*, 4. *Plodnost ve vztahu město vs. venkov vs. suburbia*, 5. *Analytická část a konečně za* 6. *Závěr*. Těžištěm práce je 5. a 6. kapitola.

Druhá kapitola je v podstatě celá věnována exogenním faktorům plodnosti a s nimi souvisejícím teoriím. Je otázka, zda je zvolené členění kapitoly optimální. Teorie demografické revoluce (část 2.2.3) vychází z některých ekonomických postulátů (Malthus) a rozpracovává je na chování populací, takže zařazení Malthusovy teorie jako součást demografické revoluce by bylo logičtější. Podobně teorie difúze, kulturní změny jsou spíše dílčími rozpracováními teorie postmoderní společnosti. Druhého demografický přechod podle této logiky měl vázat na teorii demografické revoluce. Tato připomínka není míněna jako výtky autorce, ale spíše upozornění na jinou možnou posloupnost teoretických východisek.

Třetí kapitola je věnována vývoji plodnosti. Autorka začíná poválečným vývojem plodnosti v evropských zemích, základními trendy ve vývoji plodnosti v poválečné Evropě a pohledem na vývoj plodnosti v devadesátých letech dvacátého století v zemích bývalé východní Evropy. Autorka zmiňuje v podstatě všechny důležité momenty populačního vývoje i přístupy různých autorů k jejich hodnocení. Tato část je pěkná (byť) netvoří těžiště práce, protože čtenář z ní získá představu o uplynulém vývoji, včetně povětivého citování jednotlivých autorů.

Čtvrtá kapitola se svým vymezením již blíží vlastnímu obsahu práce a je věnována plodnosti z hlediska vztahu vzájemného vztahu města a venkova. Je správné, že se autorka v úvodu práce věnuje z důvodu nejednoznačnosti vymezení pojmu město definičním otázkám. V další části pak přechází k otázkám životního stylu, které s pojmy město a venkov souvisí. Klíčová je část věnovaná otázkám životního stylu v suburbii, protože právě realizace plodnosti v zázemí měst z hlediska šíření charakteristik městského chování je pro tuto práci zásadní. Autorka se tedy - s důkladností sobě vlastní - věnuje postupně otázkám životního stylu, situace v České republice a dichotomii město-venkov z hlediska reprodukčního chování. Bez vymezení, které pochází nejčastěji z oblasti geografie-města, by nebylo možné analyzovat vlastní výsledky.

Těm je věnována pátá kapitola, která má název Analytická část. S vymezením názvu by se dalo určitě polemizovat. Vzhledem k tomu, že jejím předmětem je diferenciace plodnosti, opět z hlediska město-venkov, která je založená na výsledcích sčítání 2001 mohlo se toto vymezení objevit i v názvu kapitoly. Do výpočtů byly zahrnuty generace žen 1930-1959, což je zcela správné, protože se jedná o generace, které svojí plodnost realizovaly až po skončení druhé světové války. Základní představu získá čtenář z kapitol věnovaných diferenciaci plodnosti podle okresů a diferenciaci podle velikostních skupin místa trvalého bydliště. V další části pak logicky přechází k výpočtu generační plodnosti za vybraná města. Pokud se uvažuje vztah okres a jeho zázemí (reprezentované např. okresem) pak v dalším postupu je možné dále vymezovat okres jen jako soubor obcí určité velikosti: obce do 2 tisíc obyvatel, resp. obce nad 2 tisíce obyvatel.

Získané výsledky je nutné nějakým způsobem interpretovat a zobecnit. Autorka si k tomu zvolila metodu geostatistické analýzy, stejně tak si mohla vybrat některou z metod vícerozměrné analýzy dat, případně se pokusit vytvořit prostorově regresní model. Domnívám se, že pro účely diplomové práce stačí jeden přístup, který je třeba aplikovat a získané výsledky interpretovat. Geostatistické přístupy nejsou (z řady důvodů) v demografii příliš časté, proto je dobře, když se objeví práce s tímto přístupem. Zvolená prostorově-prediční metoda IDW je zcela korektní, protože tato metoda se používá pro základní přiblížení k řešení problému, pro hlubší studium je pak možné použít (z hlediska parametrů) metody složitější.

V závěrečné 6. kapitole jsou shrnuty výsledky předchozí 5. kapitoly. To je tak trochu škoda, protože i velké množiny teoretických informací by bylo možné se pokusit vybrat ty, které mají k danému tématu práce největší relevanci, a pro které našla autorka ve výsledcích největší oporu.

Je nesporné, že autorka shromáždila řadu velmi cenných informací, které je možné při analýze plodnosti využít. Otázkou je, zda nebylo možné některé z nich vynechat nebo jejich vysvětlení zestručnit. Velmi cenná je ta skutečnost, že autorka práce byla schopná samostatně pracovat s individuálními datovými soubory sčítání, z dat počítat potřebné ukazatele a ty poté přenést do dalšího zpracování (GIS) a v něm pak samostatně aplikovat v průběhu studia získané vědomosti. Určitým (nepřehlédnutelným) nedostatkem je kvalita kartogramů. Grafickou část každý dodělává až v poslední fázi a pokud je nedostatek času, je to na výsledku znát. Např. škálování by bylo možné zjednodušit, popisy (jednotlivých měst) vylepšit, dodat chybějící prvky. To jsou připomínky, které nic nemění na slušné kvalitě práce, které ale mají vliv na prezentaci práce.

Autorka prokázala velmi dobrou schopnost samostatné práce, jak z oblasti analýzy, tak i syntézy demografických jevů a navrhuji proto tuto práci k obhajově.

Ing. Jaroslav Kraus, Ph.D.